

dusza miłosnymi wyznaniem wyraża namiętne pragnienie miłowania Jesusa miłością polegającą na całkowitym oddaniu się. Oprócz oblubieńczych odniesień w poezji Anioła Ślązaka malowane są jeszcze inne biblijne obrazy, jak np. pasterz i baranek. Echo Biblii pobrzmiewa ponadto w przytaczaniu tytułów przypisywanych w Piśmie Świętym Chrystusowi: „Książę pokoju”, „Stworzyciel”, „Zbawiciel” (Pieśń XIV).

O wartości przekładu prof. Lama decyduje także język tłumaczenia, dobrze oddający ducha czasu powstania pieśni, a tym samym przenoszący czytelnika do atmosfery barokowej liryki religijnej. Z uznaniem należy stwierdzić, iż występujące obficie w poezji Silesiusa środki ekspresji (metafory, powtórzenia, pytania retoryczne, deminutiwa *etc.*) zostały trafnie wyrażone przez autora przekładu dzięki starannie dobranym słowom. Również zmienna budowa rytmiczna wierszy oraz ich zróżnicowane układy rymowe w zasadzie zostały zachowane w tłumaczeniu. Wszystko to powoduje, iż tłumaczenie A. Lama można zaliczyć do udanych dzieł. W końcu godnym pokreślenia jest też estetyczna szata graficzna publikacji, stanowiąca jej dodatkowy walor.

Cały poemat Anioła Ślązaka *Heilige Seelen-Lust* liczy w sumie dwieście pięć pieśni. Należałoby więc życzyć tłumaczowi, by mógł z powodzeniem kontynuować rozpoczęte dzieło przekładu utworu, który z pewnością można polecić wszystkim zainteresowanym poezją baroku.

ks. Marcin Worbs (Opole)

Stefan Warchoń, Słownik etymologiczno-motywacyjny słowiańskiej zoonimii ludowej, Lublin 2007, t. I, ss. 303, Lublin 209, t. II, ss. 296.

Prof. zw. dr hab. Stefan Warchoń z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej posiada olbrzymi dorobek w dziedzinie językoznawstwa polskiego i słowiańskiego. W związku z badaniami nad etnogenezą Słowian zaplanował również oświetlenie tego zagadnienia z punktu widzenia słowiańskiej zoonimii ludowej. Całość problematyki zoonimicznej obejmuje pięć tomów. I tak, t. I: nazwy bawołów, byków, koni i wołów; t. II: nazwy krów; t. III: nazwy kotów i psów; t. IV: ssaki domowe, ptactwo domowe, zwierzęta hodowane w klatkach, a także udomowione zwierzęta dzikie; t. V będzie natomiast zawierał wykaz zoonimów w tomach I-IV. Dotychczas ukazały się tomy I i II.

W podtytule zaznaczono, że przedmiotem badań są „Słowiańskie nazwy własne zwierząt domowych i udomowionych zwierząt dzikich w środowiskach wiejskich”.

Autor objął badaniami wszystkie kraje słowiańskie. Uwzględnione zostały także Łużyce. Badania były prowadzone w oparciu o liczący 1500 pytań *Kwestionariusz do badania zoonimii ludowej w Polsce* (na tle słowiańskim).

Tom I zawiera *Wstęp*, w którym przedstawiono: 1. Uwagi i wyjaśnienia; 2. Merytoryczny opis Słownika; 3. Genezę, zakres tematyczny Słownika i wykorzystane źródła; 4. Metodę opracowania Słownika; 5. Uwagi dotyczące redakcji haseł; 6. Merytoryczny układ Słownika; 7. Walory naukowe Słownika; 8. Uwagi końcowe; 9. Wykaz eksploratorów i współpracowników; 10. Wykaz skrótów.

W następnym podrozdziale wstępnym pt. *Badany obszar* autor przedstawił: 1. Wykaz zbadanych punktów z obszaru Polski w obrębie województw i dat oraz różnych podziałów administracyjnych; 2. Listę przebadanych punktów i obszarów; 3. Alfabetyczny spis miejscowości i odpowiednio oznakowanych obszarów; 4. Listę punktów, które nie znalazły się na mapie; 5. Mapy i ich krótką charakterystykę.

Siatka punktów została przedstawiona przejrzyście na siedmiu mapach: mapa 1 obejmuje: Słowiańszczyznę zachodnią; mapa 2: Słowiańszczyznę Wschodnią – część zachodnia (Białoruś, północno-zachodnia Rosja, północno-zachodnia Ukraina); mapa 3: Słowiańszczyznę Wschodnią – Ukraina centralna; mapa 4: Słowiańszczyznę Wschodnią – Ukraina wschodnia i Rosja środkowa; mapa 5: Słowiańszczyznę Wschodnią – Rosja wschodnia; mapa 6: Słowiańszczyznę Południową – część zachodnia i środkowa; mapa 7: Słowiańszczyznę Południową – część wschodnia.

Tom I zawiera obszerną bibliografię, skróty literatury i źródeł cytowanych w Słowniku. Wstęp podano również w językach angielskim i niemieckim.

Zasadnicza część omawianego tomu obejmuje nazwy bawołów, byków, koni i wołów. Najobszerniejszy rozdział stanowią nazwy koni (s. 119–268). Poszczególne hasła zoonimów zbudowane są przejrzyście. Zawierają wnikliwą analizę semantyczną i nazwę kraju, z którego pochodzą, np. buł., mac., pol., ros., srb., ukr. i inne. Autor podkreślił, że poszczególne zoonimy są zróżnicowane pod względem strukturalno-semantycznym. Biorą one najczęściej swe nazwy od: 1. kolorów maści: *Kasztan*; 2. cech charakteru: *Artysta, Artystka*; 3. imion męskich i żeńskich: *Adolf, Hans, Hanka*; 4. imion bohaterów: *Abrek* (brs.); 5. od nazwisk właścicieli: *Wasia*; 6. nazw geograficznych: *Alaska*; 7. wyglądu: *Bańka, Buzia*; 8. różnych apelatywów, a m.in. od apelatywów botanicznych: *Agawa, Agrest*; 9. wad fizycznych: *Barciasty*; 10. sposobu przywoływania: *Ciośka: cioś, cioś* i inne.

W niektórych krajach słowiańskich nazwy bawołów, byków i wołów pochodzą od dnia urodzenia: *Nedelko* ‘wół urodzony w niedzielę’ (:buł. *nedela* ‘niedziela’), budowy i wzrostu: *Divko* ‘byk’ (:srb. *div* ‘olbrzym, wielkolud’), od postaci mitycznych *Herkules* ‘byk’ (:buł.). W Rosji i na Ukrainie od miesiąca urodzenia. W wielu krajach słowiańskich zoonimy byków pochodzą od męskich imion osobowych.

Pragnę zauważyć, że w moim „Notatniku dialektologicznym ze Śląska Opolskiego [1956-1960]” znalazłem potwierdzenie omawianych zoonimów w *Słowniku* nazw koni, a mianowicie: *Bruny* Przech.³, *Bruno* ‘klacz’ Przech., *Bruniok* Dzierg., Dzierż., Łom., *ćmawy Bruniok* Dzierż., *Bulan* Woj., *Czorny*|*Czarny* Dzierg., Dzierż., *Falba* ‘koń maści czarnej’ Przech., *Fuks* Dzierg., Przech., Woj. obok *ćmawy Fuks* Dzierż., Woj., *jasny Fuks* Dzierż., Woj., *Gniady* St. Jam., Przech., *Gniada* ‘klacz’ Przech., *Kary* St. Jam., *Kasztan*|*Fuks* St. Jam., *Pasiaty* ‘koń w białe i brunatne pasy’ Woj., *Rapa* ‘koń maści czarnej’ Przech., Woj., *Rydz* ‘koń maści rudej’ Woj., *Rydz* ‘klacz’ Woj., *Siekier* ‘koń brunatny z czarną grzywą’ Przech. obok *Szeker* Woj., *Siwek* Dzierg., Woj., *Siwy* Łom., Przech., *Szymel* ‘koń siwy’ Dzierż., Przech., Woj. obok *Ajzenszymel* ‘koń biało-siwy’ (:niem. *Eisenschimmel*) Dzierż., Przech., Woj. obok *Rotszymel* ‘koń lekko brązowy z siwą sierścią’ (:niem. *Rothschimmel*) Woj.

Ponadto w Przechodzie zanotowałem następujące nazwy koni: *Fryc*, *Lota* ‘klacz’, *Maks*, *Moryc*.

W *Słowniku* brak takich zoonimów, jak: *Ajzenszymel*, *Rotszymel*, *Siekier*|*Szeker*. Jest tylko *Sieka* ‘krowa maści czarno-białej’ ze Śląska Opolskiego.

Tom II *Słownika etymologiczno-motywacyjnego słowiańskiej zoonimii ludowej* poświęcony jest nazwom krów. Autor przedstawił we *Wstępie* informacje o pracach nad tym zagadnieniem. Złożył podziękowanie tym profesorom i instytucjom w kraju i zagranicą, którzy wydatnie przyczynili się, że tom ten mógł powstać w tej postaci. We *Wstępie* zawarł *Uwagi dotyczące redakcji hasel* oraz Wykaz skrótów wyrazowych, określeń terminologicznych i miejscowości. *Wstęp* został podany również w językach angielskim i niemieckim. Jest to bardzo obszerny tom, zawierający zoonimy od s. 26–296.

Wśród nazw krów motywacja semantyczna zbliżona jest do zoonimów bawołów, byków, koni i wołów. Wydaje się, że w nazewnictwie krów bardzo liczne są nazwy pochodzące od różnych maści, sposobu przywoływania, wydawania głosu, wyglądu, wzrostu, usposobienia i wielu innych właściwości.

³ Skróty nazw miejscowych: Dzierg. – Dziergowice, pow. Koźle. Dzierż. – Dzierżysławice, pow. Prudnik. Łom. – Łomnica, pow. Olesno. Przech. – Przechód, pow. Niemodlin. St. Jam. – Stara Jamka, pow. Niemodlin.

Na Śląsku Opolskim zapisałem następujące nazwy krów: *Cygana* Dzierg., Łom., *Czarna Dzierż.*, Woj., *Czarnostrokata* ‘krowa maści czarno-białej’ Woj., *Czerwiona Dzierż.*, Przech., *Czerwionostrokata* ‘krowa maści czerwono-białej’ Woj., *Czerwonka* Dzierg., *Gwiazda* Woj., *Gwiazdula* Dzierg., Przech., *Kalina* Dzierg., *Łysa Dzierż.*, Łom., Woj., *Łysina: Łysina – nawróć się!* Dzierg., *Malina* Dzierg., Łom., *Płowa* Łom., *Sieka* ‘krowa maści czerwono-białej’ Dzierż., Łom., *Sieka* ‘krowa maści czarno-białej’ obok *Siekata* Przech., Łom., *Siwa* Dzierż., *Srokula* Przech. obok *Strokula* Dzierg., Dzierż., Woj. Na uwagę zasługują nazwy krów: *Alma* Łom., *Basia* Dzierg., Dzierż., *Bysia* Dzierg., Dzierż., *Flora* Przech., *Frida* Dzierg., *Greta* Dzierż., Przech., *Ida* Dzierg., *Leni* Przech., *Liza* Dzierg., Dzierż. Niektóre z nich to imiona hipokorystyczne. Potwierdzają i uzupełniają one dane zawarte w Słowniku: *Czarnostrokata*, *Czerwionostrokata*. W gwarach śląskich *sroka* wymawiana jest jako *stroka*, także w nazwie osobowej *Stroka*.

Autorka wspomnień pt. *Koniec kresowego świata* pisze, że we dworze w Bułhajach na Kresach Wschodnich na Podolu (okolice Latyczowa, Starego Konstantynowa, Płoskirowa) krowy i cielęta miały imiona. Podaje, że „W październiku 1906 r. było piętnaście krów i dziewięć cieląt. Każda miała imię [np. *Dobrodziejka*, *Zuzula*, *Pukałka*, *Mazurka*, *Czajka*, *Bystra*, *Milucha*], również cielęta – np. *Fasolka*, *Żydówka*, *Cyganka*, *Holenderka*”. „*Dobrodziejka* ocielili się 29 marca 1906”. „*Bystra* popołowała 27 marca 1906”⁴. W innym miejscu stwierdza: „W ten sposób ulubienice z obory – *Cyganki*, *Pukałki*, *Dobrodziejki* – wspomagały moją babcie ...”⁵.

Dzieło prof. S. Warchoła nie notuje tylko czterech imion: *Dobrodziejka*, *Pukałka*, *Milucha*, *Fasolka*, ale jest *Milusia* i *Fasola*.

Nazwy koni i krów, które przytoczyłem w niczym nie umniejszają wartości recenzowanego Słownika. Świadczą one, że Słownik jest reprezentatywny dla całej Słowiańszczyzny. Budowa hasel w tomach I i II jest wnikliwa i należyście zinterpretowana. Autor w pełni wykorzystał dotychczasowy stan badań i drogą eksploracji terenowej zabrał olbrzymi materiał nazewniczy w poszczególnych krajach słowiańskich. Jest to poważny wkład do nauki polskiej w dziedzinie językoznawstwa. Należy życzyć Autorowi, aby możliwie szybko opracował i wydał dalsze zaplanowane tomy.

Słowa uznania należą się Rektorom Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, że doceniają i przyczyniają się do wydania tego dzieła.

Feliks Pluta

⁴ A. Pawelczyńska, *Koniec kresowego świata*, Warszawa-Lublin 2005, s. 124.

⁵ A. Pawelczyńska, op. cit., s. 134.